

## **Справа “Сові та інші проти Франції” (Chauvy and others v. France)**

У рішенні, ухваленому 29 червня 2004 року у справі “Сові та інші проти Франції”, Суд постановив, що:

- не було порушення ст. 10 Конвенції

### **Обставини справи**

Заявниками у цій справі є: п. Герард Сові, громадянин Франції, журналіст і письменник, який народився 1952 року, проживає у м. Віллербан (Villeurbanne), Видавнича компанія “Альбін Мішель”, офіс якої зареєстрований і знаходиться у м. Парижі, та президент цієї компанії п. Франсіс Есменард, громадянин Франції, який народився 1936 року і проживає у м. Парижі.

У 1997 році “Альбін Мішель” опублікувала книгу п. Сові, яка називалась “Обрак. Ліон 1993”. У цій книзі описувались історичні події, що супроводжували низку арештів головних лідерів французького Руху опору, проведених у м. Калюір (Caluire). Серед арештованих були п. Жан Мулен (Jean Moulin), представник генерала Де Голля у Франції і лідер Руху опору, а також п. Раймонд Обрак (Raymond Aubrac), член Руху опору. Істина довкола цих історичних подій досі залишається не встановленою. Згодом за звинуваченням у зраді було заарештовано одного з членів Руху опору – п. Рено Харді, проте засуджено його не було.

Спочатку у книзі події подавались “крізь призму панів Обрак”, а далі автор піддавав сумніву “офіційно прийняту версію відповідних подій”, яка свого часу була викладена у засобах масової інформації панам Обрак і зображена, зокрема, у фільмі, що “прославляв їхню роль” у цих подіях. Наприкінці книги містився додаток з так званим “заповітом Барбі” (саме Клаус Барбі проводив арешти членів Руху опору під час згаданих історичних подій). Цей “заповіт” мав вигляд мемуарів, які свого часу п. Барбі заповів передати після своєї смерті судді-слідчому, який проводив розслідування участі п. Барбі в арештах ліонських членів Руху опору. У згаданій книзі автор зрештою доходив висновку, що не було жодних письмових документів, які б свідчили про зраду Обраків (власне у вчиненні цього злочину Барбі звинуватив Обраків у своєму “заповіті”), втім п. Сові підкреслював, що окремі з пояснень панів Обраків “подекуди виглядали надто надуманими”. Далі у книзі наводився витяг з протоколу допиту п. Обрака, зміст якого зрештою породжував у читача сумніви щодо невинуватості допитуваного.

Раймон і Люсія Обрак ініціювали порушення кримінальної справи щодо заявників за звинуваченням у вчиненні клевети. Рішенням від 2 квітня 1998 року Паризький трибунал вищої інстанції засудив заявників за вчинення клевети щодо панів Обрак. Суд зобов’язав п. Сові сплатити потерпілим штраф у розмірі 100 000 франків (15 244, 90 євро), п. Есменард повинен був сплатити штраф у розмірі 60 000 франків (9 146, 94 євро). Крім того, Суд зобов’язав усіх заявників (у тому числі й видавництво “Альбін Мішель”, яке було визнано судом цивільним відповідачем у справі) солідарно сплатити 200 000 франків (30 489, 80 євро) панам Обрак на відшкодування матеріальної шкоди, якої ті зазнали. Суд не задовольнив вимогу позивачів ліквідувати усі примірники згаданої книги, автором якої був п. Сові, проте зобов’язав заявників опублікувати у п’яти періодичних виданнях повідомлення певного змісту, а також помістити відповідне застереження у кожному примірнику книги. Рішенням апеляційної інстанції від 27 червня 2000 року скаргу заявників щодо питань права було відхилено, а зазначене рішення Паризького трибуналу було залишено в силі.

### **Зміст рішення Суду**

Посилаючись на ст. 10 Конвенції, заявники стверджували, що їхнє засудження було порушенням їх права на свободу вираження поглядів. Вони зазначали, що положення кримінального закону, які застосовані до них, були витлумачені розширено не на їх користь. Відтак, заявники вважали такий закон “недоступним і непередбачуваним”, а застосоване до

них покарання таким, що не було “передбачено законом”. Крім того, вони стверджували, що міра покарання була несправедливо суворою.

Суд передусім зазначив, що засудження заявників було втручанням у їхнє право на свободу вираження поглядів. Таке втручання було передбачено у Законі від 20 липня 1881 року й у Законі від 5 січня 1951 року. Щодо обидвох зазначених законів Касаційний суд надав ґрунтовні тлумачення. Суд зауважив, що журналісти та видавці не могли не знати про закон, які підлягав застосуванню у даній справі. Далі Суд відзначив, що принаймні керівник видавництва, який був професійним книговидавцем, мав бути обізнаний із законодавством і прецедентною практикою, що застосовувались у відповідній сфері, а зрештою міг отримати юридичну консультацію у спеціаліста. Видавництво могло передбачити ризики, пов’язані з опублікування відповідної книги, а також попередити автора про можливість відповідальності.

Суд відзначив, що відповідний спосіб втручання безумовно відповідав законній цілі, а саме: захисту репутації панів Обрак.

Суд зауважив, що пошук історичної правди був невід’мною частиною свободи вираження поглядів. Суд зазначив, що висловлення своїх оцінок щодо можливостей розв’язання відповідного складного історичного питання не входило до його компетенції. До того ж це питання було актуальним предметом дискусій істориків, і стосовно нього велися активні громадські дебати на шпальтах преси.

Втім, аби визначити, чи зазначений спосіб втручання був необхідним у демократичному суспільстві, Суд повинен був оцінити, чи у справі було досягнуто балансу між інтересом громадськості знати правдиві обставини арешту п. Жана Мулена, одного з керівників Руху опору, і необхідністю захистити репутацію панів Обрак, які, крім того, самі були чільними фігурами Руху опору.

Суд відзначив, що перш ніж визнати вину заявників у вчиненні наклепу щодо панів Обрак, національні суди здійснили ретельний аналіз книги, автором якої був п. Сові, особливо уважно дослідили виклад фактів та аргументів у ній. Суд визнав, що засудження заявників ґрунтувалось на належній і достатній основі. Зокрема Суд відзначив, що висновок національних судів про те, що зміст книги не відповідав базовим правилам історичного методу та містив серйозні інсинуації, обґрунтовувався відповідними доказами у справі і слушними аргументами.

Оцінюючи справедливість застосованих до заявників санкцій, Суд звернув увагу на те, що національні суди не ухвалили рішення про ліквідацію вже виданих примірників книги чи про заборону її публікації в майбутньому, а також зауважив, що з огляду на обставини справи, суми призначених до сплати штрафів були відносно помірними. Крім того, Суд вказав, що покарання у вигляді опублікування у п’яти періодичних виданнях повідомлення визначеного судом змісту і поміщення цього повідомлення у кожен екземпляр книги не було надміру суворим обмеженням свободи вираження поглядів.

Тому Суд постановив, що відповідний спосіб втручання у свободу вираження поглядів не був непропорційний до мети, на досягнення якої він був спрямований. А відтак, Суд визнав, що порушення ст. 10 Конвенції не було.

*Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України М.Ю. Пришляк та П.М. Рабіновичем.*